

Kirja-arviot

ETOVIEN KAPINALLISTEN VASTARINTA: POLIITTISIA PARAABELEJA UUSLIBERALISTISESTA KANSALLISVALTIOSTA

Tiina Vaittinen

Imogen Tyler 2013: *Revolting Subjects. Social Abjection and Resistance in Neoliberal Britain*. Zed Books, London & New York, 264 s.

Imogen Tylerin kirja *Revolting Subjects* on lehden lukijoille tuttu vuoden 2012 Naistutkimuspäiviltä. Siellä Tyler piti yleisesitelmän, joka perustui kirjan neljänteen lukuun ”Naked Subjects: Maternal Politics and the Feminist Commons”. Kokonaisuutena kirja ei kuitenkaan ole sukupuolianalyysi. Analyysin sukupuoliulottuvuus on usein kätkeyty rivien väliin, ja sana *gender* taitaa jopa puuttua useimmista luvuista. Suosittelen kuitenkin kirjaa lämpimästi, kaikille. Kirja on todella hyvä.

Kirjan otsikolla on kahtalainen merkitys. Verbiä *revolt* johdettu adjektiivi viittaa paitsi kapinoivaan henkilöön myös johonkin ällötyksen tunnetta herättävään, etovaan ja luotaantyöntävään asiaan. Kirjassaan Tyler kietoo nämä kaksi merkitystä yhteen tavalla, joka ravisuttaa uusliberaalin poliittisen talouden perusteita.

Uusliberalismi on Tylerille luokkaprojekti, joka pyrkii yksilökeskeisen ideologian, maskuliinisen valinnanvapauden ja kansallisen turvallisuuden nimissä lujittamaan vallitsevia valtasuhteita. Ominaista uusliberalismille on, että se perustuu ”ihmiskunnan” kategorian luomiseen valtioiden sisällä ja rajoilla ja joidenkin ryhmien leimaaminen etoviksi hahmoiksi toimii hallinnan keinona. Tällaisia hahmoja Tylerin kirjassa ovat muun muassa turvapaikanhakijat ja ”laittomat” maahanmuuttajat, ”kunnan vuokratalojen roskasakki” (*the chav*), alaluokka (*the underclass*) ja kiertolaiselämää viettävät

”mustalaiset” (*the Gypsy*). Myös vammaisiin viitataan kirjassa toistuvasti. Nämä figuurit ovat kirjan etovia kapinallisia (*revolting subjects*), kansakunnan abjekteja. Heidän asemansa ”hahmottaminen” uusliberaalissa Britanniassa on kirjan keskeisin menetelmä.

HAHMOTTAMINEN

Kulttuurintutkijana Tyler hyödyntää analyysissaan erilaisia aineistoja haastatteluista uutisaineistoihin ja punoo ne yhteen eklektisesti teoriaa hyödyntäen. Menetelmäänsä Tyler nimittää hahmottamiseksi (*figurative method*). Tässä sana hahmo (*figure*) on sekä teoreettinen käsite että metodologinen väline, jolla Tyler kartoittaa sitä, miten tietyt väestöryhmät määritellään yhteiskunnan abjekteiksi.

Analyysimenetelmänä hahmottava lukutapa tarkoittaa sitä, että Tyler ”jahtaa” etovia kapinallisia arkipäiväisestä viestinnästä. Menetelmä tekee analyysiluvuista mielenkiintoisia ja helppolukuisia. Analyysi etenee aineistolähtöisesti, empirian ehdoilla, ja kirjaa on helppo hyödyntää myös kurssilukemistona. Muissa yhteyksissä usein abstraktilta ja vaikeaselkoiselta tuntuva abjektin teoriakin punotaan aineiston sekaan, jolloin abjektin poliittinen merkitys avautuu lukijalle lähestulkoon huomaamatta.

Esimerkiksi luvussa kuusi Tyler kuvaa, kuinka kuntien vuokrataloissa asuvasta köyhemmästä väestönosasta on 2000-luvun alusta lähtien rakennettu sekä poliittisissa puheissa että mediassa sosiaalituilla elävää roskasakkia, jonka edustajat räkivät ostareiden kulmilla, pukeutuvat mauttomasti ja lisääntyvät holtittomasti. Brittienglantiin on ilmestynyt jopa oma sanansa kuvaamaan ”heitä”. Sana on *the chav*, joka tulee sanoista *Council Housed and Violent* (vuokrataloissa asuva ja väkivaltainen) tai *Council-House-Associated-Vermin* (vuokrataloihin liitettävissä oleva syöpäläinen).

Chavista on tullut Britanniassa koko kansan syykyppe. Mediassa termillä viitataan köyhiin työn vieroksujiin, ja vuonna 2004 *Oxford English Dictionary* nimitti sen vuoden muotisanaksi. Suomessa vastaava hahmo löytyy esimerkiksi sosiaalituilla leveästi elävästä Tatusta, joka nousi otsikoihin jokin aika sitten. Tällöinkin ”inho” kanavoitui yhden hahmon kautta johonkin laajempaan työtä vieroksuvaan ryhmään: nuoriin miehiin.

Chavin hahmo on myös Britanniassa sukupuolettunut: *Chav*-miehet rinnastetaan työttömiin jalkapallohuligaaneihin ja -naiset teiniäiteihin. Koko kansan tunnistamaksi *chav*-hahmoksi on noussut *Little Britain* -sketsisarjan Vicky Pollard, jota esittää yksityiskoulun käynyt keski-ikäinen mies. Vicky on ylipainoinen, pinkkeihin verkkareihin pukeutuva tuhrainen vetyperoksidiblondi, joka puhuu huo-noa englantia. Vickyn ”online-ansioluettelo” paljastaa hänellä olevan ”vähintään kolmetoista lasta”. Vicky on paitsi koko kansan naurun kohde myös hahmo, jonka kaikki väittävät tunnistavansa. Kuntien vuokratalokasarmeissa kuvitellaan siis asuvan todellisia Vickyjä – ja heille kaikki saavat nauraa. Näiden *chav*-tyttöjen elämäntyö on lisääntyminen ja mauton ulkonäkö, mikä tarkoittaa, että he ”vieroksuvat työtä”.

Vickyn hahmoa analysoidessaan Tyler ei tartu *chav*-diskurssille ilmeiseen reproduktiivisen työn halveksuntaan kuin ohimennen. Sen sijaan hän keskittyy pohtimaan tapoja, joilla median luomaa hahmoa, kuten Vicky Pollardia, käytetään hyväksi uusliberaalissa politiikassa esimerkiksi silloin kun vakuutetaan ”köyhien aktivoimiseen” tähtäävien työllistämishojelmien olevan välttämättömiä. Vicky Pollard ei siis ole vain vitsi: Vickyn hahmo on uusliberalistisessa politiikassa hallinnan työkalu. (Pohdin, koskeeko sama *Putous*-hahmoja.)

Menetelmällään Tyler toisin sanoen etsii aineistostaan paitsi hahmoja myös tapoja, joilla heidät konstruoidaan kansakunnan hylkiöiksi. Tyler osoittaa, kuinka hylkiömäisiä hahmoja ja heidän kurinalaistamisensa tarvetta hyödynnetään uusliberaalissa politiikassa silloin, kun ihmisten sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia halutaan rajoittaa. Lukija havaitsee, että etovien kapinallisten hahmot ovat uusliberaalin järjestyksen välttämättömiä toisia, joiden elämän hallitseminen on järjestyksen uusintamiselle öljyäkin merkittävämpi polttoaine. Juuri tässä on abjektin poliittinen merkitys – kuten myös vastarinnan mahdollisuus.

ABJEKTIN POLITIIKKA: ETOMINEN VASTARINTANA

Tylerin abjektikäsite rakentuu pitkälti hänen Kristeva-kritiikkinsä varaan. Jälkikolonialismin teo-

reetikkoja mukaillen hän hylkää Kristevan psykoanalyttisen abjektiteorian universalistisena ja Eurooppa-keskeisenä, ja kirjan keskeiseksi tavoitteeksi nousee aineistolähtöisen ja sosiaalisen abjektikäsityksen muodostaminen.

Tyler luo abjektin käsitteestä ”teoreettisen resurssin, jonka avulla on mahdollista pohtia pois-sulkemisen tiloja lukuisista eri näkökulmista” (s. 4), myös sorrettujen itsensä. Hän painottaa (empiirisiin esimerkein jokaisessa luvussa) abjektin merkitsevän toisaalta sitä, että neoliberaali valtiovalta perustuu joidenkin etovien toisten hyljeksimiselle. Toisaalta vallan rakentuminen aktiivisten poissulkemisten varaan merkitsee kuitenkin myös sitä, että valtaan on aina sisäänrakennettu se, mitä suljetaan pois. Abjektista ei päästä eroon; se on kaikkien valtarakennelmien intiimi toinen. Tällaisena abjekti kykenee vastarintaan, hyljeksimäänkin.

Tylerin poliittinen tavoite on paitsi kiinnittää huomiota etovien kapinaan myös herättää lukijassa vastenmielisyyttä sellaista järjestelmää kohtaan, jonka elinehtona on joidenkin hyljeksiminen. Lukijan kriittiseksi tehtäväksi jää tällöin vaihtoehtoisten poliittisten todellisuuksien kuvittelu, sellaisten, jotka eivät nojaa ”ihmisroskan” kategoriaan.

Suvereenin vallan tutkijoille Tylerin abjektiteoriassa ei ole sinänsä mitään uutta. Esimerkiksi turvapaikanhakijoiden poliittinen liminaalisuus on tunnistettu jo pitkään, kuten myös siihen sisältyvät (ruumiillisen) vastarinnan mahdollisuudet. Tuoretta Tylerin kirjassa on kuitenkin tapa, jolla hän rinnastaa turvapaikanhakijoiden ja kyvyttöminä/kelvottomina pidettyjen kansalaisten hyljeksimisen. Hän osoittaa, että uusliberaali kansallisvaltio vaatii abjektin muodostamista paitsi valtion territoriaalisilla ulkorajoilla ja ”muukalaisten” kehoilla myös kansakunnan sisäisillä sosiaalisilla (luokkajajajoilla).

Tylerille uusliberaali valtio onkin monimutkaisen rodullisten ja sukupuollittuneiden hierarkioiden läpäisemä järjestelmä, jonka rajojen hallinta abjektin kautta ohjaa rahavirrat monikansallisten yritysten osakkeenomistajille. Tältä osin kirja on hyödyllistä luettavaa kaikille, jotka haluavat ymmärtää nyky-Euroopan poliittista taloutta.

ENTÄ SITTEN?

Itse jäin kirjassa kaipaamaan kahta asiaa: vahvempaa lupausta vastarinnan mahdollisuudesta ja sitä, että eri ”hahmoja” olisi analysoitu myös suhteessa toisiinsa. Ensimmäinen vaatimukseni on epäreilu, sillä vaadin mahdotonta. Toisaalta pohdin, voisiko kirjan toiseen puutteeseen tarttuminen tehdä myös ensimmäisestä vaatimuksestani mahdollisen.

Tyler painottaa, että etovilla subjekteilla on kumouksellista voimaa. Heidän aiheuttamansa inho voi paljastaa koko hallintajärjestelmän vastenmielisyyden, mikä voi puolestaan johtaa laajempaan yhteiskunnalliseen liikehdintään ja protesteihin.

Luvussa 3 esimerkiksi kerrotaan, kuinka turvapaikatta jäänyt mies protestoi ompelemalla silmänsä ja suunsa kiinni. Kuvat miehen langan ja neulan lävistämistä huulista ja silmäluomista levisivät globaalisti ja mobilisoivat vastarintaa laajemmin. Luku 7 puolestaan keskittyy työttömien nuorten mella-koihin Lontoossa vuonna 2011. Ne muistuttivat monella tapaa vallankumousta.

Kuitenkin näyttää siltä, että uusliberaali hallintakoneisto ottaa aina lopulta kriisit haltuunsa – eikä juuri mikään muutu. Turvapaikanhakijat vangitaan edelleen säilöönottokeskuksiin, joita ylläpitävät yksityiset turvafirmat. Kaduilla kapinoitsevien nuorten pelastamiseksi kehitetään työvelvoitteen sisältäviä ohjelmia, ja kilpailutuksen päätteeksi ohjelmia pyörittävät samat monikansalliset yhtiöt, jotka vastaavat säilöönottokeskuksista (s. 200). Kaikki muu pysyy ennallaan paitsi se, että rahavirrat julkiselta sektorilta yksityiselle kasvavat kasvamistaan.

Ymmärrän Tylerin esittämän väitteen abjektiin sisältyvän vastarinnan mahdollisuudesta. ”Ostan” sen täysin. Silti on masentavaa, että kerrasta toiseen vastarinta näyttäisi musertuvan uusliberalismin ehdoilla. Toivoa pitää toki yllä se, että abjekti ei muserru koskaan täysin: vastarinnan mahdollisuus ei katoa.

Tylerin kirja osoittaa, että vastarinnan mahdollisuus on olemassa monessa paikkaa samanaikaisesti. Jos uusliberaali valta luo abjektia kaikkialla, myös vastarintaa on kaikkialla. Eri sosiaalisten luokkien vastarinta ei kuitenkaan yhdisty, sillä uusliberaali hallinta pelaa alistettujen joukot toisiaan vastaan. ”Laittomasta maahanmuuttajasta” tehdään ”vuokrakasarmien roskasakin” abjekti. Tätä valta-

pelii, etovien kapinallisten keskinäisiä suhteita hallitsevaa peliä, Tyler ei analysoi lainkaan.

Toivoisinkin etovien kapinallisten keskinäisten suhteiden olevan hänen seuraavan kirjansa aihe. Samalla hän voisi analysoida syvemmin myös hahmojen sisäisiä ja välisiä sukupuolittuneita valtasuhteita. Sillä vaikka *Revolting subjects* auttaa meitä ymmärtämään ”etovien kapinallisten” vastarintaa, se ei yksin riitä. Seuraavaksi tulisi pohtia, kuinka vastarinnat voidaan yhdistää uusliberalismin haastavaksi vallankumoukseksi.

YTM Tiina Vaittinen on apurahatutkija Tampereen yliopistossa. Hän valmistelee väitöskirjaa hoivan globaalista (bio)poliittisesta taloudesta ja filippiiniläisistä sairaanhoitajista vanhenevassa Suomessa. Tutkimusta rahoittaa Eijo Jutikkalan rahasto. tiina.vaittinen@uta.fi